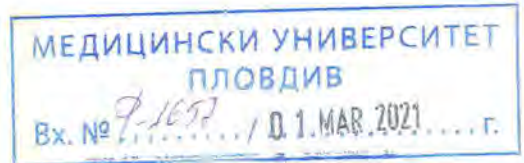

ДО
НАУЧЕН ОТДЕЛ НА МУ- ПЛОВДИВ
И ЧЛЕНОВЕТЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ
НАЗНАЧЕНО СЪС ЗАПОВЕД № Р-160-09.02.2021 г.

Приложено представям: СТАНОВИЩЕ

За защита на Дисертационен труд за придобиване на научна степен
“Доктор на науките” в област висше образование 7. Здравеопазване и спорт,
професионално направление 7.2. Стоматология и научна специалност
“Дентална клинична алергология“

СТАНОВИЩЕ: Доц. д-р Веселина Кондева Кондева-Главинкова, дм
Катедра „Детска дентална медицина“,
Факултет по дентална медицина, МУ-Пловдив,

Адрес и контакти:

Факултет по дентална медицина
бул. ”Христо Ботев” 3
гр. Пловдив 4000
e-mail: v.kondeva@yahoo.com
GSM 0888 819481

СТАНОВИЩЕ

от Доц. д-р Веселина Кондева Кондева-Главинкова, дм

Катедра „Детска дентална медицина”,
Факултет по дентална медицина, МУ-Пловдив,

Относно: Дисертационния труд на доц. д-р Илиана Любомирова Стоева, дм
за придобиване на Научна степен „Доктор на науките”

на тема: „Професионално-обусловена кожна и респираторна симптоматика
сред дентално-медицинския персонал”

I. Представяне на процедурата

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на Заповед № Р - 160–09.02.2021 г. на Ректора на МУ – Пловдив проф. д-р М. Мурджева, дм и на основание чл. 30, ал. 3 от ППЗРАСРБ, предварително обсъждане на катедрен съвет на катедра „Образна диагностика, дентална алергология и физиотерапия”, (пр. №10 от 09.11.2020г.) и протокол от Факултетен съвет на ФДМ-МУ-Пловдив №8 от 21.12.2020г.)

II. Биографични данни

Доц. д-р Илиана Стоева е завършила Езикова гимназия “акад. Людмил Стоянов” гр. Благоевград, с френски и английски език през 1996 г. Дипломира се в Медицински Университет, Факултет по Дентална Медицина – София като лекар по дентална медицина през 2002 г. През 2009 г. защитава дисертационен труд на тема: „Интраорална контактна свръхчувствителност към зъбопротезни материали” за придобиване на ОНС “Доктор” по Научна специалност “Терапевтична стоматология”.

През периода юни 2008 г. - май 2010 г. е редовен асистент в Катедра Образна и орална диагностика във ФДМ към МУ-София. От май 2010 г. е асистент, а от 2011 г. досега е доцент в катедра „Образна диагностика, физиотерапия и алергология“ във ФДМ към МУ-Пловдив.

От 2020 г. до сега е Ръководител катедра „Образна диагностика, дентална алергология и физиотерапия“ и Заместник-декан по Научно-изследователска дейност към ФДМ, МУ-Пловдив.

През 2010 г. придобива специалност по Протетична дентална медицина.

През 2015 г. придобива специалност по Дентална клинична алергология.

Членува в Българско научно дружество по Дентална медицина.

Научната продукция на доц. Стоева включва общо 63 статии в национални

и международни списания, вкл. с импакт фактор. Съавтор е в четири учебника и едно ръководство за студенти. Самостоятелен автор на практическо ръководство по Дентална клинична алергология.

Провежда теоретично и практическо обучение на студенти по дентална медицина по дисциплината Дентална клинична алергология.

Била е научен ръководител и участник в 6 научни проекта у нас.

Наукометричните показатели на доц. Стоева са в съответствие с националните изисквания по групи показатели за академичната степен „Доктор на науките“ в Професионално направление 7.2. Стоматология (по чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ – обн. ДВ-изм. и доп., бр. 30 от 03.04.2018 г., изм. ДВ. бр. 17 от 26 февруари 2019 г. и Правилника за прилагането на ЗРАСРБ - изм. и доп. ДВ. бр. 56 от 6 юли 2018 г. изм. и доп. ДВ. бр. 15 от 19 февруари 2019 г.)

III. Дисертационен труд

Дисертационният труд е представен на 270 страници. Онагледен е с 57 таблици, 45 фигури. Библиографията включва 546 литературни източника, от които 9 на кирилица и 537 на латиница. Цитирани са коректно български автори, работили по проблеми, свързани с настоящия дисертационен труд.

1. Актуалност на проблема

В световен мащаб професиите на лекарите по дентална медицина, зъботехниците, денталните сестри и денталните асистенти се нареждат на едно от челните места като предпоставка за развитие на професионални дерматози и респираторни заболявания. Разнообразието от алергени в резултат от въвеждането на нови материали, особеностите на индивида и професионалните навици определят дентално-медицинския персонал като рискова група за възникване на професионално-обусловена кожна и/или респираторна симптоматика.

Изследването на професионално-обусловената симптоматика, рисковите фактори за нейното възникване, алергичните механизми на тези нежелани реакции и разпространението сред персонала, ангажиран с денталното лечение, ще даде възможност за разработване на ефективни профилактични програми.

Прегледът на литературата по темата показва, че някои европейски страни проблемът е подробно проучен. В България са правени изолирани проучвания върху малки групи. Тестуването е извършвано с няколко алергена, без да е се изчерпва целият спектър от химични агенти в клиничната и лабораторната дентална практика. Ето защо разработването на дисертационния труд е актуално и своевременно.

2. Библиографска справка и обзор

Литературния обзор започва с преглед на повечето материали, използвани в

денталната медицина, предизвикващи сенсibiliзация у медицинския персонал. Детайлно са разгледани материалите, водещи до контактна клинична симптоматика и летливи съединения водещи до респираторни симптоми.

В литературния обзор подробно са засегнати въпроси свързани с: епидемиология на обусловената кожна и респираторна симптоматика; характеристика на контактния дерматит: механизъм на алергичния и иритативен контактен дерматит; професионалния контактен дерматит; респираторна свръхчувствителност и пр.

В края на литературния обзор се прави констатацията, че своевременното диагностициране на професионалната алергия е от голямо значение за бързото и успешно прекратяване на свързаните с нея симптоми. Това зависи както от компетентността на специалистите в диагностичния процес, така и от информираността на самия дентално-медицински персонал, който активно трябва да търси квалифицирана помощ с цел превенция задълбочаването на симптомите.

3.Цел и задачи

Доброто познаване на литературата и личния професионален опит на доц. д-р Илиана Стоева в областта на денталната алергология са определящи за точното формулиране на поставената цел и задачи на дисертационния труд.

В изпълнение на целта се решават 5 задачи с 4 подзадачи, като се използват епидемични, клинични, социологически и статистически методи.

4.Собствени изследвания и разработки. Резултати и обсъждане.

Задача 1 и 2:

За изпълнение на първа и втора задача се използва срезово анкетно проучване, включващо 5993 представители на дентално-медицинския персонал (лекари по дентална медицина, сестри, зъботехници, студенти), което по своя мащаб може да се приеме за национално проучване. Анкетната карка съдържа включва данни за демографски характеристики; нежелани реакции от дразнителни в професионалната среда; еволюция на професионално-обусловените кожни и респираторни реакции; работни навици (трудова стаж, специалност, работни часове, употреба на ръкавици, материал на ръкавиците, продължителност на контакт с тях, честота на миене на ръцете) и анамнестични данни за наследствено-обусловени заболявания, както и за контактна, медикаментозна и хранителна алергия.

Резултатите по двете задачи детайлно представят разпространението на кожната и на респираторната симптоматика в четирите работни групи. Най-високо разпространение на кожните симптоми, свързани с работата, се установява при денталните сестри (33,3%), а респираторни – при (26,2%). Въпреки ограничения контакт с професионални вредности, студентите също докладват

тревожна честота на свързаните с работата кожни и респираторни симптоми (съответно 21,2% и 12,4%). Комбинацията от различни взаимодействащи фактори увеличават рисковете за кожни реакции, локализирани предимно по ръцете при дентално-медицинския персонал. Риск за възникване на респираторна симптоматика има при индивидите с атопично заболяване, предимно астма, съчетано с кумулативната експозиция на летливи вещества в работната среда.

Задача 3:

За идентифициране на основните алергени в денталните материали и средства по задача трета са анализирани 89 проспекта на материали и средства използвани в дентална среда. Информацията е намерена директно в сайтовете на производителите или в листовките поместени в опаковките на денталните материали. Недостатъчната информация за състава на композиционните материали, представена в проспектите е провокирала осъществяването на лична кореспонденция със седем водещи компании – Hereaeus Kulzer, GC, Ivoclar Vivadent, Kerr, SpofaDental, Voco и 3MESPE, чиито продукти се използват широко на българския дентален пазар.

В резултат на трета задача са идентифицирани и класифицирани алергизиращите съставки от голямото разнообразие дентални материали, дезинфектанти и защитни ръкавици, което значително оптимизира диагностичния процес, както и осигурява пълна и акуратна диагностика при съмнение за контактна алергия към хаптени от клиничната и лабораторната среда.

Задача 4:

За кожно-алергичните проби по четвърта задача са използвани стандартизирани алергени на шведската фирма Chemotechnique Diagnostics, като отчитането на резултатите е направено съгласно критериите на Международната изследователска група по Контактен дерматит. Кожно-алергичните тестове са проведени при 329 участници на дентално-медицинския персонал на възраст от 22 до 76 години.

Представените резултати от кожно-алергичния тест към 40 професионални алергена, в които ясно се очертават тенденциите за синсибилизация към определени хаптени при индивидите от различните работни групи. Синсибилизация със съставки в дезинфектантите се развива предимно при денталните сестри, акриловите мономери са основният алергизиращ фактор при зъботехниците, а при лекарите по дентална медицина – както акриловите мономери, така и химичните съединения в защитните ръкавици. При една трета от симптоматичния персонал алергичните механизми са причината за възникналите дерматози.

Задача 5:

За разработване на пета задача е използван софтуерен продукт Microsoft Access, представляващ функционална система за управление на релационни бази данни. Продуктът позволява: дефиниране и съхранение на данни, обработване на данните, както и контрол на данните.

Обемът на изследователския материал е достатъчен, използваните методи и статистическа обработка дават възможност да се получат научно обосновани, съпоставими, резултати.

Със създаването на електронен регистър за алергологична диатностика дентално-медицинския персонал в пета задача, разработката по дисертационния труд е завършена.

Особено добро впечатление прави разнообразната статистическа обработка на данните от проучванията.

Резултатите от извършените изследвания дават основание на доц. Стоева да направи девет генерални изводи.

5. Приноси на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е съвременно научно проучване, което изследва професионално-обусловената кожна и респираторна симптоматика сред дентално-медицинския персонал. Приносите към този труд са актуални, насочени към практиката и са резултат изцяло от дейността на доц. д-р Илиана Стоева.

Съществен принос на дисертационния труд представлява оценката на разпространението на професионално-свързаните кожни и респираторни симптоми сред дентално-медицинския персонал.

На базата на регресионен модел са изведени рисковите фактори за възникване на професионално-обусловена кожна и респираторна симптоматика сред дентално-медицинския персонал.

Идентифицирани са контактните алергени от денталните материали, защитните средства и дезинфектантите, използвани в клиничната и лабораторната дентална практика, което осигурява пълна и акуратна диагностика при съмнение за професионална алергия.

Създаден е електронен регистър за дентално-медицинския персонал с професионално-обусловена кожна и респираторна симптоматика.

6. Автореферат

Авторефератът отговаря напълно на изискванията, съдържа 60 страници и представя в синтезиран вид основните структурни елементи на дисертационния труд. Онагледен е подходящо и отговаря на всички изисквания.

По темата на дисертационния труд са представени копия на 3 глави от колективни монографии. Представени са и 12 статии в международни и български реферирани научни списания. Има 6 научни съобщения, от които 5 участия на научни форуми в чужбина и 1 участие в научни форуми у нас.

7. Заключение

Дисертационният труд: "Професионално-обусловена кожна и респираторна симптоматика сред дентално-медицинския персонал" за присъждане на Научната степен „Доктор на науките“ е задълбочен, аналитичен, целенасочен и ефективен. Той е обобщение на дългогодишен клиничен и теоретичен опит. Дисертационният труд има научно-приложен характер, предлага цялостна концепция за диагностика и профилкатика на работещи в сферата на денталната медицина, изложени на вредни фактори с висок сенсibiliзиращ потенциал.

Дисертационният труд напълно отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ; Правилника за приложение на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ, Пловдив.

Всичко изложено до тук ми дава основание да дам положителна оценка за проведеното изследване и предлагам на членовете на уважаемото научно жури, доц. д-р Илияна Любомирова Стоева, дм да бъде удостоена с научната степен „Доктор на науките“ по Научна специалност „Дентална клинична алергология“, Професионално направление Дентална Медицина.

Пловдив
22.02.2021 г.

Изготвил становището:
(Доц. д-р Веселина Кондева, дм)